

PRVI HRVATSKI BALET

Jelis

Bela pl. Adamovich Čepinski

OPĆINA
ČEPIN

Najznačajnije djelo Bele pl. Adamovicha Čepinskog je upravo balet „Jela“

Priča baleta nam govori o Jeli koju požuda za zlatom vodi na rub propasti, da bi na kraju našla sreću uz voljenog Marka koji od silne zaljubljenosti na čas su ljudi, a na čas dva stabla: javor i jela. Radnja se odvija usred šumskog svijeta te je i očekivano javljanje likova poput duhova vjetra, bure i šumskog bilja. Osobe baleta su Jela u liku vile stabla jele, Marko kao duh javora, Šumska kraljica, Gospodar zlatne pećine, Jedan genij, Vrhovna glava šumskih mužića te duhovi i vile zlata.

Sadržaj baleta „Jela“.

Prikazivan prvi put dne 15. siječnja 1898.

Visoka, tamna šuma, a sred nje se u zadku ustubečila grdna i gola pećina. Tu je međja vlasti šumske kraljice i vladara neboličnog gorja. Rano je jutro. Svuda vlada mir. Dva stabla polagano kanda se u ljude preobrazuju, pa opet malo po malo primaju svoj prijašnji lik.

Marko, javorov duh, izidje iz stabla. Kad smotri jelu, zaplami ljubavnim žarom prema njoj. Njezin ga liepi i dragotni lik zanese, i on uze da joj se od čuda divi. Silno željan njezine ljubavi, Marko klekne pred Jelu, pa ju moli i zaklinje, da ga usliša i da mu se prikaže.

Na to počne stablo sjati i Jela se prikaže kao vila. Kanda se od sna prenula, priedje rukom preko lica i snebiva se od čuda, kad vidje, gdje pred njom u zanosu kleči njezin obozavalac. Ona ga (mimikom) pita: „Šta želiš?“ A Marko joj očituje, kako ju usrdno ljubi, kako ju štuje i obožava, pa ju vruće moli, da mu ljubav ljubavlju vrati. Ali Jela osta kao kamen hladna te će Marku: „Šta si to rad od mene, ti, biedniče? Ta ja nisam tebi ravna. Ako se priprosto i nosim, ipak svom dušom težim na više. Izbij sebi iz glave, da ću ikada tvojom biti i tvojom se zvati. S bogom!“ I na to se ponosno odvrne od Marka, koji počene očajavati. U to se pojavi iz

neutralnog kraja među šumom i pećinom poglavica patuljaka, kome se je Marko, iza kako je čuo, kako ga je Jela odbila, veoma smilio. On zatrubi u rog, na što navrve njegovi druzi, te Marku obečaše, da će mu biti na pomoći: oni će satrti preuzetnost vilinu i osvetiti svaku nepravdu što mu se nanese.

Onda patuljci prizovu šumsku kraljicu, koja vidje, šta je, pa samilostno upita Marka „Kako si dospio u taj tužni položaj?“ A on joj na prosto izpriповjedi sve, šta se sbilo. Na to kraljica podje ravno k Jeli, te joj reče da se je teško ogriješila,

kad je tako koja nemilostna bila, a ponajpače, da pravo ne čini, što se hoće sama da uzvisi. Ona bo je, - nastavlja kraljica - čedo šume, kome je dobra priroda sve dražesti udielila; za to bi bila luda i nezahvalna kad bi htjela, da bude nešto drugo, nego za što ju je priroda opredielila.

Vila kuša, da se brani. Kad kraljica vidje, da su svi njezini savjeti zaludni, prosbori Jeli: „Ja te opominjem, jer ćeš inače pasti u zlo i propast.“ Na to kraljica ode, a Marko se teška srca i ganutijivo oprasha s Jelom, te duboko potresen s ostalimi odlazi.

Jela je sama.

Zlatni genij proleti s traga i oglasi se. Jela spazi njegov blistavi lik i uzklikne: „Takva ću i ja da budem, tako divna i sjajna i liepa!“ Onda poklekne i uzdignutim rukama moli, da joj se želja izpunji.

Na to se pećina sjajno razsvietli i raztvori, a iz je se pomoli kralj zlata sa pratnjom, koja se pojavljuje na gromadama zlata. Kralj ustane i reče Jeli: „Tvoja će se želja izpuniti“, pa ju dotakne sojnim zlatnim štapićem, na što ona snatreći padne pokraj jelova stabla.

Pratnja kralja zlata povlači se polagano i izčezava u pećini. Malo po malo počne jelino drvo sjati i blistati se. Kraj drveta Jela još sveudilj spava u zlatnoj odori, dočim visoku pećinu obasjavaju bledi traci mjesecine. Kralj zlata zanosno motri spavajuću Jelu, a kad se ona stane micati, sakrije se.

Jela se probudi, protare oči i pogleda s udivljenjem na drvo, od čijeg je zlatnog sjaja gotovo obnevidjela. Napokon opazi, da se i njezina odora pozlatila, pa od radosti skoči i stade se diviti sama sebi. Iz prva je bezazlena poput djeteta, ali kad bude sve to svjestnija o svojoj novoj ljepoti, postane ohola i preuzetna. Uzdignute glave amo i tamo gizdavo koraca: „Uspjelo mi je, da vidim svoju najvruču želju izpunjenu. Ja sam znala, da sam odabrana za nešto veliko. Sad mora sve da predamnom nice pada!“

Za tim pozove soju okolinu: žalfige, češer, mahovinu, gljive, drač i šikarje i zapovjedi jim, da joj se klanjaju, pa se počne na sve strane okretati u svih mogućih koketnih pozah. Šumsko bilje počme oko Jele s udivljenjem plesati, a za tim, tresući glavom radi te bajne sgode, odlazi.

Kralj zlata izidje iz sog skrovišta i blagostiva lica pridje k Jeli. Ona nastoji, da svojom koketerijom steče njegovu naklonost i ljubay, u cem i uspije.

U zadku se pomole patuljci sa svjetiljkami na glavi. Kralj zlata žurno podje u svoj stan. Jela duго gleda, ulazi, a za tim slavodobitno udje u soje drvo.

Na to se ukazu dusi vjetra i bure, koji u divljoj žurbi svu Šumu pokrenu. Nasta oluja i vihar, koji razori drvo sa zlatnim lišćem. Vila se onesvieštena pružila na tle u poderanojusivoj odjeći, a od nikuda joj nitko u pomoć ne pritječe.

Oluja prestaje, i opet je liepo.

Dolazi Marko, koji se prepone od užasa, kad vidi Jelu; kao mahnit poleti k njoj i napreže se, ne bi li ju oživio. Poteče k vrelu, donese vode, pa ju kriepi. Jela počne disati, na što Marko polagano odlazi te se sakrije. Ona tužnim pogledom na okolo motri grdno razsulo, pa stane uvidjati, kako je velik i težak grieh počinila. Da ga okaje, brizne u plač, kroz koji govori: „Kako li sam sada biedna i kukavna, kako li sam nizko pala! Moja je preuzetnost bila težak zločin, pa sad osjećam svu težinu udarca priekie sudbine. Liepo li mi je nekoč bilo, dok sam jošte nosila od svog djetinjstva priprosto odielo, kome se Marko vazda tako divio!“ Na to očajna pane na koljena.

U srednjem se dielu pozornice pojavi šumska kraljica, okružena cviećem i biljem. Jela joj se baci pred noge i moli ju za oproštenje. Kraljica joj prašta, pa namignuv Marku, da dodje, reče Jeli: „On je tvoj! Budite srećni!“ Na to se od silne radosti Marko i Jela zagrlje, a drvo Jelino opet zalista. Taj cieli prizor odigrava se u magičnom svjetlu.

Sadržaj baleta „Jela“.

Prikazivan prvi put dne 15. siječnja 1898.

Visoka, tamna šuma, a sred nje se u zadku ustubečila grdna i gola pećina. Tu medja vlasti šumske kraljice i vladara nebotičnog gorja. Rano je jutro. Svuda vlada mir. Drveća i stabla polagano kanda se u ljude preobrazuju, pa opet malo po malo primaju svoj predjašnji lik.

Marko, javorov duh, izidje iz stabla. Kad smotri Jelu, zaplamt ljubavnim žarom prema njoj. Njezin ga liepi i dragotni lik zanese, i on uze da joj se od čuda divi. Silno željan njezine ljubavi, Marko klekne pred Jelu, pa ju moli i zaklinje, da ga usliša i da mu se prikaže.

Na to počne stablo sjati i Jela se prikaže kao vila. Kanda se od sna prenula, priedj rukom preko lica i snebiva se od čuda, kad vidje, gdje pred njom u zanosu kleči njezin obožavatelj. Ona ga (mimikom) pita: „Šta želiš?“ A Marko joj očituje, kako ju usrdno ljubi, kako ju štuj i obožava, pa ju vruće moli, da mu ljubav ljubavlju vrati. Ali Jela osta kao kamen hladne te će Marku: „Šta si to rad od mene, ti, biedniče? Ta ja nisam tebi ravna. Ako se priprosto i nosim, ipak svom dušom težim na više. Izbij sebi iz glave, da ću ikada tvojom biti i tvojom se zvati. S bogom!“ I na to se ponosno odvrne od Marka, koji počne očajavati. U to se pojavi i neutralnog kraja medju šumom i pećinom poglavica patuljaka, kome se je Marko, iza kako je čuo, kako ga je Jela odbila, veoma smilio. On zatrubi u rog, na što navrve njegovi druzi, te Marko obećaše, da će mu biti na pomoći: oni će satrti preuzetnost vilinu i osvetit svaku nepravdu što mu se nanese.

Onda patuljci prizovu šumsku kraljicu, koja vidje, šta je, pa samilostno upita Marka: „Kako si dospio u taj tužni položaj?“ A on joj na prosto izpriповjedi sve, šta se sbilo. Na to kraljica podje ravno k Jeli, te joj reče da se je teško ogriješila, kad je tako koja nemilosna bila, a ponajpače, da pravo ne čini, što se hoće sama da uzvisi. Ona bo je, — nastavlja kraljica — čedo šume, kome je dobra priroda sve dražesti udielila; za to bi bila luda i nezahvalna, kad bi htjela, da bude nešto drugo, nego za što ju je priroda opredielila.

Vila kuša, da se brani. Kad kraljica vidje, da su svi njezini savjeti zaludni, prosbori Jeli: „Ja te opominjem, jer ćeš inače pasti u zlo i propast.“ Na to kraljica ode, a Marko se teška srдца i ganutljivo oprasta s Jelom, te duboko potresen s ostalimi odlazi.

Jela je sama.

Zlatni genij proleti s traga i oglasi se. Jela spazi njegov blistavi lik i uzklikne: „Takva ću i ja da budem, tako divna i sjajna i liepa!“ Onda poklekne i uzdignutim rukama moli, da joj se želja izpuni.

Na to se pećina sjajno razsvietli i raztvori, a iz nje se pomoli kralj zлата sa pratnjom, koja se pojavljuje na gromadama zлата. Kralj ustane i reče Jeli: „Tvoja će se želja izpuniti“, pa ju dotakne svojim zlatnim štapićem, na što ona snatreći padne pokraj jelova stabla.

Pratnja kralja zлата povlači se polagano i izčezava u pećini. Malo po malo počne jelino drvo sjati i blistati se. Kralj drveta Jela još sveudilj spava u zlatnoj odori, dočim visoku pećinu obasjavaju bliedi traci mjesecine. Kralj zлата zanosno motri spavajuću Jelu, a kad se ona stane micati, sakrije se.

Jela se probudi, protare oči i pogleda s udivljenjem na drvo, od čijeg je zlatnog sjaja gotovo obnevidjela. Napokon opazi, da se i njezina odora pozlatila, pa od radosti skoči i stade se diviti sama sebi. Iz prva je bezazlena poput djeteta, ali kad bude sve to svjestnija o svojoj novoj ljepoti, postane ohola i preuzetna. Uzdignute glave amo i tamo gizdavo koraca: „Uspjelo mi je, da vidim svoju najvrću želju izpunjenu. Ja sam znala, da sam odabrana za nešto velika. Sad mora sve da predamnom nice pada!“

Za tim pozove svoju okolinu: zalfije, češer, mahovinu, gljive, drač i sikarje i zapovjedi jim, da joj se klanjaju, pa se počne na sve strane okretati u svih mogućih koketnih pozah. Šumsko bilje počme oko Jele s udivljenjem plesati, a za tim, tresući glavom radi te bajne sgođe, odlazi.

Kralj zлата izidje iz svog skrovišta i blagostiva lica pridje k Jeli. Ona nastoji, da svojom koketerijom steće njegovu naklonost i ljubav, u čem i uspije.

U zadku se pomole patuljci sa svjetiljkami na glavi. Kralj zлата žurno podje u svoj stan. Jela ga dugo gleda, ulazi, a za tim slavodobitno udje u svoje drvo.

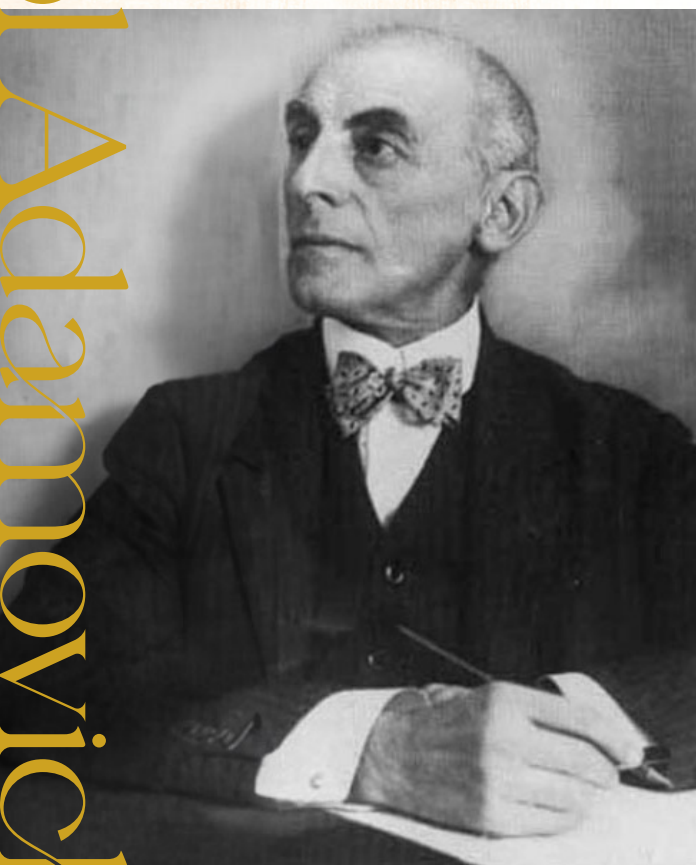
Na to se ukazu dusi vjetra i bure, koji u divljoj žurbi svu šumu pokrenu. Nasta oluja i vihar, koji razori drvo sa zlatnim lišćem. Vila se onesvieštena pružila na tle u poderanoj sivoj odjeći, a od nikuda joj nitko u pomoć ne pritječe.

Oluja prestaje, i opet je liepo.

Dolazi Marko, koji se prepone od užasa, kad vidi Jelu; kao mahnit poleti k njoj i napreže se, ne bi li ju oživio. Poteče k vrelu, donese vode, pa ju kriepi. Jela počne disati, na što Marko polagano odlazi te se sakrije. Ona tužnim pogledom na okolo motri grdno razsulo, pa stane uvidjati, kako je velik i težak grieh počinila. Da ga okaje, brizne u plač, kroz koji govori: „Kako li sam sada biedna i kukavna, kako li sam nizko pala! Moja je preuzetnost bila težak zločin, pa sad osjećam svu težinu udara prieke sudbine. Liepo li mi je nekoč bilo, dok sam jošte nosila od svog djetinjstva priprosto odielo, kome se Marko vazda tako divio!“ Na to očajna pane na koljena.

U srednjem se dielu pozornice pojavi šumska kraljica, okružena cviećem i biljem. Jela joj se baci pred noge i moli ju za oproštenje. Kraljica joj prašta, pa namignuv Marku, da dodje, reče Jeli: „On je tvoj! Budite srećni!“ Na to se od silne radosti Marko i Jela zagrlje, a drvo Jelino opet zalista. Taj cieli prizor odigrava se u magičnom svjetlu.

Bela pl. Adamovich Čepinski (1856. – 1934.) i obitelj Adamovich

Bela pl. Adamovich Čepinski rođen je 1856. godine u Čepinu, kao sin Ladislava i Oktavije rođene pl. Mihalović. Bela je izdanak poznate slavonske plemićke obitelji Adamovich Čepinski (de Csepin). Obitelj Adamovich u Slavoniju dolazi nakon sloma ustanka bugarskih katolika u Čiprovcu 1688. godine. Početkom 18. stoljeća obitelj živi u Pečuhu, a od sredine 18. stoljeća počinje veza obitelji Adamovich s Osijekom i Slavonijom, koja traje sve do 1945. godine. Ivan Kapistran I. pl. Adamovich (1726. – 1808.) od carice i kraljice Marije Terezije dobiva, odnosno kupuje posjed Čepin 1765. godine. Zbog zasluga Marija Terezija 1770. godine njemu i njegovim nasljednicima daje pridjevnik Čepinski (de Csepin). Ivan Kapistran II. u Čepinu je 1836. godine pokrenuo prvu tvornicu šeće-

ra na parni pogon u Slavoniji. Na prostoru „otetom“ od močvare Ivan Kapistran II. osnovao je nova naselja i pokrenuo razvoj industrije u okolini Osijeka.

Bela pl. Adamovich Čepinski nakon završetka gimnazije u Osijeku studira agronomiju u Beču. Studij završava u vrijeme financijske propasti posjeda. Bela je glazbu učio od djetinjstva, a potpuno joj se posvećuje na studiju glazbe u Beču (1890. – 1893.). U Beču je Bela bio učitelj glazbe princu Jamiju Bourbonskom. Nakon povratka iz Beča, Bela postaje zastupnik u saboru u Zagrebu i Budimpešti. Politika ga nikada nije pretjerano zanimala, njegov biograf navodi kako ga je „... jedna Bachova fuga mogla više ugrijati, nego cijela igra parlamentarnih intriga i podvala“. Nakon prestanka saborskog mandata 1908. godine Bela postaje poštanski službenik u Đakovu, a kasnije činovnik u osječkoj šećerani.

U prvom braku Bela je bio oženjen Marijom groficom Janković Daruvarskom, a u drugom Paulom Niederländer. Upravo je Paula nakon Beline smrti 1934. godine postupno Muzeju Slavonije darivala njegovu ostavštinu.

Belin glazbeni opus obuhvaća gotovo 50 djela. Bela je zasigurno najpoznatiji kao skladatelj prvog hrvatskog baleta „Jela“. Balet je prouzveden 15. siječnja 1898. godine u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Instrumentaciju baleta pohvalili su Franjo Kuhač i Milutin Cihlar Nehajev, dok su mu zamjerali što nije pokušao stvoriti nacionalno obojenu glazbu.

U Zagrebu je 1983. godine HPD Kolo izvelo njegovu orkestralnu kompoziciju „Andante religioso“. Njegova kompozicija „Adagio u f-molu“ izvedena je 1896. godine, također u Zagrebu. Bela je također uglazbio preko 40 pjesama, jednu misu, 16 raznih kuplea. Bela je sam napisao tekstove mnogim pjesmama.

Bela pl. Adamovich Čepinski umire 28. veljače 1934. u Osijeku, pokopan je u obiteljskoj grobnici na Aninom groblju u Osijeku.

Hrvoje Pavić

Za obnovu dvorca Adamović, projekt vrijedan 3.594.737,09 eura osigurano je 3.055.526,52 eura bespovratnih sredstava iz Urbane aglomeracije Osijek. Trenutno se čeka rješavanje imovinsko-pravnih odnosa s vlasnikom dvorca Republikom Hrvatskom, a to je ili prijenos vlasništva dvorca na Općinu Čepin ili davanje prava građenja i korištenja dvorca na 25 godina. Po rješavanju imovinsko-pravnih odnosa dovršit će se postupak ishođenja građevinske dozvole, slijedi prijava na natječaj, raspisivanje postupka javne nabave i tada kreće ono što svi s velikim nestrpljenjem očekujemo, a to je sama obnova dvorca!

OPĆINA ČEPIN

Kralja Zvonimira 105

31431 Čepin

T +385 31 381 166

F +385 75 805 682

opcina@cepina.hr

www.cepina.hr